

פרשת וירא

(ב) וירץ לקראתם נפלאה היא מצות הכנסת אורחים, מצד חסדה הזמני, להמציא להאורח הנודד ממקומו, את משאליו החסרים לו, כאילו היה נמצא בביתו. עוד יש בה משום הארה נצחית, שהנקודה היותר טהורה ויותר טובה שבאדם מתגלה היא בשעה שהפגישה עמו היא חדשה, וביחוד כשהיא פוגשת את המבט של האהבה של חן ושל הידידות של אחים, והאור הזה קורא את המקוריות הנצחית של הנשמה להתלהט ולהאיר באור תפארה, הנותנת חיים נצחיים להאישיות, הפועלת לחשוף את האורה האצילית הזאת הקימת עדי עד.

עולת ראייה א, סד.

3/ אחריתו של וירא - וירא ילכו - וירא ילכו - וירא ילכו

(יט) אשר יצוה את בניו ואת אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט יסוד אבדת סדום היה להעמיד בעולם גדול ערך החסד, וכמה גדולה היא ההשחתה של אבדן מדת החסד בעולם¹⁹. והנה ההיפך ממדת סדום ממש היה אברהם, בעל החסד ומרחיבו בעולם. והנה בנוהג שבעולם כשישגן מלחמות של דעות, ישנם כאלה שהם מתנגדים לאיזו שיטה, אבל התנגדותם היא רק בשלילה, מפני שמוצאים את הרעות הבאות ממנה, אבל כל זמן שלא ימלאו ידם לבנות שיטה אחרת שתנהיג את העולם בדרך רצוי וטוב ממנה, עוד לא השלימו את המבוקש. על כן באשר לסדום היתה שיטה מדינית של שנאת החסד, וקבעו על ידי זה הנהגה מסודרת, אם כן, מי שחלק עליהם, אין די לו רק בשלילת שיטתם, כי אם צריך להעמיד שיטה משוכללת ראויה להנהגה מדינית ע"פ דרכי החסד. וזאת היתה מדתו של אברהם, שתקן את החסד בדרך קבוע ומסודר, כמו שנאמר עליו "אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט".

עין איה ברכות, ט, יב.

למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו בראשית מטעו של העם הזה, אשר ידע לקרא בשם הרעיון האלהי הברור והטהור בעת השלטון הכביר של האלילות בטומאתה פראותה, נתגלתה השאיפה להקים צבור אנושי גדול אשר "ישמר את דרך ה' לעשות צדקה ומשפט". זוהי השאיפה, שבאה מכח ההכרה הברורה והעזה והתביעה המוסרית הכוללת והרמה, להוציא את האנושיות מתחת סבל נורא של צרות רוחניות וחמריות, ולהביאנה לחיי חופש מלאי הוד ועדן, באור האידאה האלהית, ולהצליח בזה את כל האדם כלו.

אורות, קד.

ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט התכונות הראשיות של האבות, "דרך ה' לעשות צדקה ומשפט", הגן יסודי כל תורה וכל חק ומשפט אלהי, לכוון עדה צבורית גדולה, שהחסד, הגבורה והמשפט יהיו חיים בקרבה במלוא מובנם האלהי, במשקלם הישר וההרמוני. החמדה המעשית, שיש בצביון זה בסדר גבולות החיים הנאים והמתוקנים, היתה צריכה להתעלות עד אותה המדה, שבה מכלים את החשיבות העצמית של אלה גורמי יושר החיים והרמת ערכו, במעלה יותר נשאה מתולדותיהם המעשיות. לזה צריך שתהיה אומה גדולה, בעלת רמה תרבותית עליונה, "גוי גדול אשר לוחקים ומשפטים צדיקים ככל התורה הזאת" ו"גוי גדול אשר לו אלהים קרובים אליו"²⁰.

מאמרי הראיה, 281.

(ד) וימל אברהם את יצחק בנו בן שנות ימים בספר שער החצו²⁰ הביא בשם ספר טוב הארץ, שמעלת ארץ ישראל גדולה כמעלת ברית מילה, מארבעה שמות של ארץ ישראל: ארץ חיים, ארץ צבי, ארץ ישראל, ארץ הקדושה, סופי תיבות מילה. והגני מוסיף, לעניות דעתי, שראשי תיבות: ישראל, צבי, חיים, קדושה, הוא יצחק, ראש לנמולים לשמונה, להורות שחשיבות ארץ ישראל היא כמו מילה במילואה, שחביבה מצוה בשעתה. עולת ראייה א, שצח.

(כז) אל המקום אשר עמד שם את פני ה' הנה התחלת פעולת התפלה היא שכל יסודי היראה והמוסר שקנה האדם בנפשו, שהם עלולים להשתכח מן הלב מפני סערת יצר לב האדם ותאות הזמן, התפילה תשריש את כל הענינים הקדושים והציונים הנעלים יפה בלב, באופן שיהיה להם מעמד חזק שלא ימוטו מהסתערות רוחות של השחתת המוסר והעבודה השלמה. זמן פעולה זו נחוצה ביותר בשחרית, שיכין האדם לעצמו קודם שיפנה לעסקי החיים ורגשות תאות הגוף המוכרחים, להקנות לעצמו מעמד מוסרי חזק באופן שתהיה לו עמידה נכונה וקיימת, שלא ישטפוהו המון גלי הזמן, ויוכל עמוד בנסיונות של הכוחות המתנגדים. לזאת תערוך התפילה לתכלית זו בשם "עמידה", על אודות פעולתה, והוכשר לזה ביותר אברהם אבינו עליו השלום, שהיה ראש המאמינים, והעומד בעשרה נסיונות נפלאים, אשר נלחם עם כל המתנגדים אל הדרך העולה לראות אור ד', שהסתערו להפיצו ולהדיחו, ומצא מעמד נכון וקיים לעד.

עין איה ברכות, ד, ב.

אורות העקידה

8

9

והעלהו שם לעולה, על אחד ההרים, אשר אומר אליו כאן הגיע אור הקודש של הנסיון למדרגת הגבוהה והנפלאה, שחוץ מההבעה של הצווי, "והעלהו שם לעולה", אחרי כל ההתפארות העמוקה, והאמתית, ביקרת סגולתו הנפלאה של הבן הנחמד, הנה צריך היה הרוח להיות עוד אמיץ, מלא הוד ועז וגבורה ושמחת קודש, עד כדי להיות עוד מוכן לנבואה, שהיא צריכה עוד לבא אליו, לסמן לו את המקום המכוון בדיוק, בין ההרים הרבים אשר בארץ, למען דעת את אותו ההר המיוחד, על אחד ההרים אשר אומר אליו.

ולך אל ארץ המוריה כשבאה הנבואה עד כאן, עד כדי הסימון של המקום אשר ילך שמה אחר שיקח את יצחק בנו יחידו אשר אהב, בכל חדירת סגולותיו הנעלות, היתה השפעתה, כאילו שם, בארץ הנבחרת המלאה אורה וחדוה, הספוגה כולה בחיי נשמות ואור צחצחות, יתגלו עוד ביתר שאת אוצרות זההר אשר לנפש הבן היקר. ואז ידע, איזו מתנה טובה ואיזו חמדה גנוזה נתן לו אל אלהי הרוחות בבן חמד זה. אשר על כן, הפתעה תהומית היא ההבעה, שבאה מיד, בתקף אור הנבואה האלהית, בדבר ד' הברור אח"כ.

(ג) וישכם אברהם בבוקר מנוחת הנפש של הנשמה הקדושה, של האב הקדוש איתן האזרחי, לא נשבתה. שנתו לא נהיתה עליו, מתוך הידיעה הברורה, הבאה לו בדבר ד', ושום רגש של כהות, של רשול ושל דכאות, לא נתערב בהמית נפשו המטוהרת. שנת ישרים במנוחה ועליות קודש עברה, זמן ההשכמה באה כסדרה, ועז ד', המשוה רגליו כאילות³¹, לרוץ כצבי ולהיות גבור כארי³², לעשות רצונו של מקום ברוך הוא סמכהו, כי השכים בבוקר. וישכם אברהם בבקר. **ויחבש את חמורו** הפעולה הראשונה, בישוב הדעה הגדולה לצורך ההליכה, למהירותה ולבטחונה גם יחד, היא חבישת החמור, היתה עבודתו של אותו צדיק להקדים אותה על יתר המכשירים, הבאים אחרי שכבר יסודה העקרי של המצוה כבר יעשה בשלמותו.

(י) וישלח אברהם את ידו, ויקח את המאכלת

לשחוט את בנו כאן באו קדושת הגבורה האלהית, ועוזו האהבה הקדושה לאלהים-עליון, למרום עזם. הנשמה העליונה של האב הקדוש כבר היתה כולה דבוקה באלהים חיים. אברהם, בצורתו העליונה, לא היה לו כבר קשר חמרי וטבעי עם הגוף וכליו. רק כח מפקד ומושל בעז אלהים, על הגויה וכל אבריה, זה הוא מה שנשאר אז מתארי חייו. ובשביל כך נאמר: וישלח אברהם, המלא אור ד' על כל בתי נפשו, את ידו, הנשואה אז, לא בתור יד אדם חי טבעי, מתנועעת תנועה רצונית פשוטה, כי אם היד הלכה בשליחות עליון, בדחיפה אלהית, בשליחותו של אברהם, העומד לפני ד' וקשור ברצונו הקדוש בכל מהות חייו ואותה היד, שנשלחה בצורה קדושה זו, פעלה את מפעל שולחה, שהוא לקח את המאכלת ברעיון לשחוט את בנו. לא הוזכר כאן השם הפרטי של יצחק, שכל מהותו, וציור שלמותו וחמדת כל מעלותיו ותכונותיו הנשאות כולן, נדבקו בעצמות הנשמה של האב, מרוב אהבה וחבת קודש נערצה לא נשאר מהציור המהותי כי אם זה היחש, שהוא בנו, אשר האהבה כולה נמשכת אליו מאת האב, ותשוקת חייו וקיומו היא כל תקותו ושאיפתו והמית לבנו. ודבר ד' התגבר ועלה למעלה מכל אלה, ויהיה למפעל גוזר ומקיים. לשחוט את בנו.

ויבקע עצי עולה היה אפשר לסמוך למצא עצים באחד היערים, וקל וחומר שהיה אפשר לקחת את גזרי העצים בלתי מבוקעים, ולהכשירם להבערה בעת אשר יהיה כבר מוכן הצורך להשתמש בהם. אבל האהבה האלהית העליונה, העוברת כל טבע אנושי, היא שבערה בלב האב הקדוש, כדי לזרוז להכין, גם את ההידור והסדר של תשמישי קרבן אלה, כמו העצים, בהקדמה זריזה ומתנונה גם יחד. כאן כבר חדר הרעיון, שהנהו עומד לפני חזון עליון ופעולה קדושה, העולה ממעל לכל התכונות האנושיות הרגילות, כדי להראות שאור ד' אלהי אמת בעולם הוא עומד למעלה מכל מה שיוכל הלב האנושי בטבעיותו לחשב ולהעריך. ומזה בא הקשר של הופעתם של הנסים בעולם, למען דעת כי ד' אלהי עולם הוא רם ונשא מעל כל קשור של טבע, רוחני וחמרי: בשכר ויבקע עצי עולה זכה שיבקע הים לפני ישראל³³.

ויקח את שני נעריו ואת יצחק בנו הרגיש את חשיבותה של הפעולה הקדושה הזאת, ולבד שלא נפל רוחו בקרבנו, למעט על ידי זה בשגגה אפילו קצת מהסדרים המכובדים הראויים לאיש המעלה, אלא שלקח את שני נעריו, המיוחדים לכבודו ושמושו, באפן המרחיב את הדעת, עמו, והם היו המצורפים עמו בדרכי החיים הרגילים, ואת יצחק לקח בתור בנו, ממולא באש החיים של אהבתו העמוקה.

ויקם וילך אל המקום אשר אמר לו האלהים לא בכפיפת קומה ולא בכשלון כח הלך הישיש הקדוש הזה, לקראת העובדה המפליאה הזאת, שהיא ההיפוך מכל ארחות טבע נפשו של האדם, כי אם בקימה, במלא הקומה ואזירת החיל. כל המשכת הליכתו היתה תכונת כח המושך, של מלא האהבה הרוממה העליונה, אשר כלתה לה נפשו להגיע לאותו מחוז החפץ, שכל ציור של מפעל פרטי, ומה יעשה שמה, נמחק כליל מלבבו מפני מלואת האהבה והתשוקה ללכת אל המקום אשר אמר לו האלהים, מלוי דבר ד' ועשות רצונו ומצותו, שהוא יסוד החיים, יסוד האדם, ויסוד ההויה כולה, שכל ענינים של פרט, או של כלל, של טבע ושל מציאות, כאין נגדו, ואינם תופסים בערכו מקום כלל, בגודל הנשמה למלא דבר ד' של "ולך אל ארץ המוריה". וילך אל המקום אשר אמר לו האלהים.

(יב) אל תשלח ידך על הנער העקידה, שהיתה בציור ואל הפועל לא יצאה, תורה לנו תכונה הרמה של מסירות נפש, מסירות נפש בשביל החיים, מסירות נפש שעמה יש הוקרת החיים. והיינו, כי זהו עומק הצדק הפרטי, כששם עצמו נטפל אל הכלל כפי מדת היושר האמתית. זה נודע לנו מאפרו של יצחק, העלאתו לעולה ברצון תמים וקדוש בשביל אהבת ד' הטהורה, היא הנקודה היותר רמה שבצדק היחידי, וההורדה ע"י "אל תשלח ידך אל הנער", המורה כמה יקרים הם החיים, וכי המסירות נפש עצמה נתכוננה כדי להשתמש על ידה בהטבת ערך החיים, לא לאבדה כי אם לרוממה ולהביאה לתעודתה. הצדק הפרטי ימצא לעולם מקומו בחיי עזן עולמים, בחיי הרוח הנצחי, בחיי עז, בהתענג על ד'.

עין איה ברכות, ט, רסד.